

DOI 10.31909/26168774.2020-(50)-9
УДК 930:33.025.26(477.74)"1946/1947"

**THE PROGRESS OF COLLECTIVIZATION IN THE IZMAIL REGION in 1946–1947
(based on the materials of the Tatarbunary regional newspaper «Znamia Sovetov»)**

**ХІД КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ В ІЗМАЇЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ у 1946–1947 роках
(за матеріалами газети Татарбунарського району «Знамя Советов»)**

Маргарита Баули

кандидат історичних наук,
E-mail: mibashly@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1519-8139
Researcher ID: AAA-9204-2021
68600 Ізмаїльський державний
гуманітарний університет, Україна

Margaryta Bashly

PhD of Historical Science
E-mail: mibashly@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1519-8139
Researcher ID: AAA-9204-2021
68600 Izmil State University of Humanities,
Ukraine

ABSTRACT

The Soviet authorities began building collective farms in Ukrainian Danube almost immediately after the region joined the USSR in 1940. According to Soviet authorities, almost 215 collective farms were organized in the region before the Soviet-German war. Rebuilding of the collective farms damaged during the war and the creation of the new ones started in late 1944, but over the next few years this process was very slow. This, on the one hand, can be explained by the difficulties of the reconstruction period, when all the efforts were aimed to restore the national post war economy; and on the other hand, the local peasants, who were accustomed to running a farm independently and were wary of proposals from the new (Soviet) government, displayed cautiousness. In addition, the famine of 1946-1947 hit the territory of the Ukrainian Danube territories the hardest, which also added to the caution of the peasants in the transfer of their land to the artels. Only since 1946, the Communists began more or less active work to carry out collectivization in the region. The newspaper «Znamia Sovetov», was the body of the Tatarbunary District Committee of the Communist Party (Bolsheviks) of Ukraine and the Tatarbunary Council of Workers' Deputies. The materials of this newspaper, published since 1945, made it possible to analyze the course of collectivization in the area and its reflection in the columns of the specified edition. The main conclusions reached by the author who analyzed the materials of the newspaper are as follows. Firstly, in the first half of 1946, collectivization in the Tatarbunary district was very slow: by the middle of that year, there were only seven collective farms there. Secondly, the pace of collectivization speeded up in the second half of 1946, when the authorities actually forced peasants to join the collective farms. But in the newspapers these facts were presented as voluntary decisions of individual peasants. Third, by the end of 1947, collectivization in the Danube region had not been completed yet, as more than 20% of peasant farms (in the Tatarbunary district) remained individual. Fourth, the newspaper «Znamia Sovetov» clearly fulfilled the tasks of the «mouthpiece» of the communist government. There was practical absence of critical materials, the articles avoided mentioning the famine and difficulties of collectivization. The published materials were mostly performed in the spirit of «hurray-patriotism». Fifth, the newspaper materials contained information that did not correspond to the official statistics. Therefore, in the article we used the archival data to confirm or refute the information.

**Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного
університету. Серія: Історичні науки. Випуск 50.**

Key words: Ukrainian Danube, Tatarbunary district, "Znamia Sovetov", collectivization, press.

Постановка проблеми й актуальність дослідження. Питання проведення масової колективізації на території Південної України неодноразово досліджувалися вітчизняними та зарубіжними істориками. Особливо багато було написано в роки радянської влади. Після набуття Україною незалежності та зміни основних парадигм історичного сприйняття тема колективізації не особливо цікавила сучасних дослідників. Питання колективізації на півдні України частіше за все розглядалися в контексті голоду 1946-1947 рр. Хоча в цій площині є ще дуже багато «білих плям» та нез'ясованих питань. Особливо чітко це прослідковується в регіональних аспектах. Чим відрізнялась колективізація в поліетнічному регіоні, який нещодавно було включено до складу СРСР? Які засоби використовувало місцеве партійне та радянське керівництво для виконання завдань уряду? Які події, пов'язані з колективізацією, знайшли відображення на сторінках місцевої преси? Пошук відповідей на ці та ще низку інших питань змусив авторку цієї розробки взятися за розгляд проблем, пов'язаних із відображенням на шпальтах районних газет подій, що відбувалися в післявоєнний період у одному з південних регіонів нашої держави – а саме в українському Придунав'ї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість публікацій сучасних українських вчених з питань колективізації на півдні України пов'язані з подіями 30-х років ХХ ст. і голодом 1933 р. В цьому напрямку вдало працюють М. Шитюк, В. Доценко, Ю. Корогодський, С. Кульчицький, Ю. Котляр та багато інших дослідників. Щодо регіону українського Придунав'я – тут потрібно виділити праці кількох наших сучасників. Питанням повоєнних репресій проти селянства в 1944-1953 рр. присвячено дослідження С. Василенка (Василенко, 2015). І. Татарко комплексно аналізує економічний, соціальний, культурний та освітній розвиток болгарських сіл Ізмаїльської області в період 1944-1954 рр. (Татарко, 2015). Соціально-економічне та культурне становище сільських населених пунктів українського Подунав'я у 1940-х – на початку 1950-х рр. аналізує І. Романюк (Романюк, 2004). Дослідження Г. Градинар торкаються питань насильницької колективізації в Південній Бессарабії (Градинар, 2020). Комплексна оцінка етапів, методів реалізації та наслідків колективізації в Придунав'ї подана в статті Л. Циганенко (Циганенко Л., 2020). В цілому, не зважаючи на зусилля сучасних науковців, дослідження колективізації на теренах українського Придунав'я, з урахуванням нових матеріалів, потребує додаткового комплексного та неупередженого розгляду.

Метою статті є висвітлення процесу колективізації в Ізмаїльській області на прикладі Татарбунарського району в період з 1944 по 1947 рр. та відбиття цього процесу на шпальтах районної газети «Знамя Советов» («Знамя Советов» – рос. – авт). Для досягнення поставленої мети до дослідження було залучено архівні матеріали, що зберігаються в фондах Комунальної установи «Ізмаїльський архів», а також номери газети «Знамя Советов» за 1945 – 1947 рр., які зберігаються в фондах вказаної установи.

Виклад основного матеріалу. До будівництва колгоспів на території українського Придунав'я радянська влада приступила практично відразу після приєднання краю до СРСР. 15 серпня 1940 р. було видано Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про відновлення на території Бессарабії чинності радянських законів «Про націоналізацію землі» («Декрет про землю» від 08.11.1917 р.).

За твердженням дослідниці В. Хаджерадевої аграрні перетворення в краї відбувалися в два етапи: липень – серпень 1940 рр. – ліквідація приватної власності на землю, перерозподіл поміщицьких та церковних земель між селянами-бідняками та вересень 1940 – червень 1941 рр. – перерозподіл землі в середині селянського сектору за рахунок «куркульських господарств». «Між селянами до початку німецько-радянської війни розподілили лише 105 тис га., – зазначає В. Хаджерадева, – у жовтні 1940 р. кожне безземельне господарство одержало в середньому 3,1 га, малоземельне – 4,2 га. Прошарок

Scientific Bulletin of the Izmil State University of Humanities.
Section Historical Sciences. Issue 50

безземельних селян зникав, але прожити з таких наділів селянська родина не могла. Це було майже вдвічі менше прожиткового мінімуму. Тут було більше політики, ніж господарської діяльності – дай більше землі – не підуть в колгоспи» (Хаджирадєва, 2004: 284).

28 квітня 1941 р. Рада Народних Комісарів Української РСР разом з Центральним комітетом Комуністичної партії (більшовиків) прийняли постанову № 622 «Про обов'язкові поставки зерна державі колгоспами та одноосібними господарствами Ізмаїльської області Української РСР», яку підписали Голова РНК УРСР Л. Корнієць та секретар ЦК КП(б)У М. Хрущов.

В постанові зазначалося, що починаючи з урожаю 1941 року колгоспи Ізмаїльської області притягаються до обов'язкових поставок зерна державі з кожного гектара ріллі, що є в їх користуванні. У пункті 2 постанови затверджувалися порайонні норми обов'язкових поставок «...незалежно від фактично проведеного посіву зернових культур» (КУІА. Ф. Р-470 Оп.1. Спр. 2: 2). Окремим пунктом постанови (п.17) колгоспам та одноосібникам гарантувалося, що всім, що залишиться після обов'язкової здачі державі вони «...ропоряджаються за своїм розсудом» (КУІА. Ф. Р-470. Оп.1. Спр. 2: 10). За звітами органів радянської влади до початку радянсько-німецької війни в регіоні було організовано 215 колгоспів (КУІА. Ф. Р-424. Оп.1. Спр. 1: 25).

Відновлення постраждалих в ході війни колективних селянських господарств та створення нових в Придунав'ї розпочалося наприкінці 1944 р., однак протягом кількох наступних років цей процес відбувався дуже повільно. Так, у 1945 р. на всю Ізмаїльську область (а це 13 районів) було лише 38 колгоспів. У першій половині 1946 року цей показник по області збільшився до 109 колгоспів (КУІА. Ф. Р-424. Оп.1. Спр. 1: 81).

Щодо Татарбунарського району, то 12 грудня 1945 р. було прийняте спеціальне рішення Татарбунарського райвиконкому про організацію колгоспів в селах Білолісся, Спаське, Глибоке. Архівні матеріали дають відомості про ці господарства. Колгосп імені 23-ї річниці Робітничо-Селянської Червоної Армії (Білолісся), до складу якого увійшло 50 осіб (33 з яких – працездатні), об'єднав 328 га землі та 30 селянських господарств. До колгоспу «Шлях до комунізму» (Спаське) увійшло 115 осіб (62 працездатних) із загальною земельною площею в 198 га. Колгосп імені 1 Травня (Глибоке) об'єднав у своєму складі 115 чоловік (65 працездатних) із 385 га землі (КУІА. Ф. Р-441. Оп.1. Спр. 16: 42). Таку мізерну кількість колгоспів у районі можна пояснити з одного боку, труднощами періоду відбудови, коли всі сили було спрямовано на відновлення народного господарства після війни; а з другого боку, обережністю місцевих селян, які звикли до одноосібного ведення господарства та з насторогою ставилися до пропозицій нової (радянської) влади.

З червня 1945 року почала виходити районна газета «Знамя Советов», яка була органом Татарбунарського райкому КП(б) У й Татарбунарської ради депутатів трудящих. Спочатку газета видавалась на папері досить поганої якості, на одному аркуші з двостороннім друком. Тираж газети коливався в межах від 500 до 1 500 екземплярів. До червня 1946 р. редактором газети був Б. Фісун, а після посаду відповідального редактора обійняв А. Мальцев. До середини 1946 року ми не зустріли на сторінках газети жодної згадки про місцеві колгоспи. Повсякчасно мова йшла про сільські ради окремих населених пунктів. Це можна проілюструвати на питанні про заготівлю та здачу молока державі (див. Таблиця 1, що складена автором на матеріалах газети за січень-червень 1946 р.).

Наведені дані для нас цікаві тим, що: по-перше, незважаючи на дуже тяжкі умови, в яких опинилися селяни взимку та навесні 1946 року, радянська держава й не збиралася зменшувати задалегідь придумані плани. Партійних функціонерів не цікавило, що внаслідок голоду в селах фактично не залишилося крупної рогатої худоби, а там, де її вдалося зберегти – корова виступала чи не єдиною годувальницею великих сільських родин. В газеті жодного натяку на труднощі, які переживало село, а лише звинувачення

**Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного
університету. Серія: Історичні науки. Випуск 50.**

місцевих керівників у неналежному виконанні своїх обов'язків: «...Лише їх бездіяльністю можна пояснити відставання сільської ради у виконанні плану здачі молока державі» (Знамя советов. 1946. № 24.). По-друге, в жодному випуску газети за 1946 – 1947 рр. немає навіть натяку або згадки про голод в регіоні. Лише в липневому номері 1946 р. ми читаємо «Кліматичні умови на Ізмаїльщині викликали певні складнощі в сільському господарстві, а деяких селах нестачу в продовольстві та кормах для худоби» (Знамя советов. 1946. № 24). Але ж на сьогодні точно встановлено, що посуха та неврожай 1945 р. та особливо 1946 р. нанесли болючий удар по сільському господарству півдня України и Молдови. За підрахунками молдовського дослідника М. Ситника за цей період зменшилась площа посівів зернових культур на 11%, бобових – на 56%, кормових – на 31%. Врожайність зернових впала до 2,3 центнерів з гектара. Різко скоротилося поголів'я худоби: коней на 50%, великої рогатої худоби – на 40%, свиней – на 88%, овець і кіз – на 38% (Ситник, 1976: 239). Однак така ситуація не дуже хвилювала комуністичну владу: головне – виконати план та знайти винних, хто перешкоджає його виконанню. По-третє, вражає швидкість, з якою місцеві партійні активісти нарощували темпи здачі молока: в деяких селах цей показник зростав у 2 – 3 рази за тиждень. Виникає питання – за допомогою яких методів комуністам вдавалося це зробити? Газетні матеріали про це мовчать, лише опосередковано натякаючи на деякі з методів: «...необхідно заставляти селян здавати молоко державі» (Знамя советов. 1946. № 24). Про решту ми можемо лише здогадуватися. По-четверте, це фальсифікація, яка була присутня в офіційній радянській статистиці. Так, в газеті за 29.06.46 р. було зазначено, що Трапівська сільська рада виконала план поставок на 36 відсотків (Знамя советов. 1946. № 23). Однак вже через тиждень, в статті «Ліквідувати відставання із заготівлею молока» А. Петров наводить відомості: «У Трапівській сільській раді піврічний план заготівлі молока виконано лише на 23 відсотки: щоденно потрібно здавати по 1 900 літрів, а фактично здають по 80 – 100 літрів» (Знамя советов. 1946. № 24).

Таблиця 1

**Виконання плану заготівлі молока по Татарбунарському району
за перше півріччя 1946 року**

№	Назва населеного пункту	% від піврічного плану заготівлі молока	
		на 15.06.46	на 26.06.46
1.	Баштанівка	7	41
2.	Білолісся	11,5	50
3.	Борисівка	21	66
4.	Глибоке	13	54
5.	Дмитриєвка	4	30
6.	Заріччя	13	36
7.	Лиман	10,7	36
8.	Нерушай	15,6	58,7
9.	Ново-Селиця	15,4	54
10.	Приморське	9	50,6
1.	Спаска	14	54
12.	Струмок	7	45
13.	Татарбунари	16,7	59
14.	Трапівка	6	36

Незважаючи на всі зусилля місцевих партійних керівників та їх помічників виконати план постачання молока державі виявилось неможливим. Про це свідчила стаття Ш. Єдуна у серпневому випуску газети під назвою «Завершити заготівлю молока і масла».

Scientific Bulletin of the Izmil State University of Humanities.
Section Historical Sciences. Issue 50

Автор змушений констатувати, що незважаючи на зусилля місцевої адміністрації відбувається «...зрив заготівлі молока і масла. ... Трапівська рада виконала план лише на 30%, Дмитрівська – на 38%, решта сільських рад – не більше 60%» (Знамя советов. 1946. № 27). Висновок статті звучить як звинувачення місцевим селянам: «Мільйони робітників, що відроджують заводи, фабрики, шахти, бійці Червоної Армії потребують регулярного постачання молока і масла. ... Про це ніколи неможна забувати» (Знамя советов. 1946. № 27).

Повертаючись до питання про утворення колгоспів, зазначимо, що наприкінці літа 1946 р. відбувалося поступове розгортання руху по створенню колгоспів у Татарбунарському районі. Фактично кожен номер районної газети виходив під гаслами необхідності та перспективності створення колгоспів: «Метод колективізації виявився найбільш прогресивним... Лише колгоспи мають можливість на використання нової техніки та агрономічних досягнень».

Певну інформацію про створення колгоспів в Татарбунарському районі ми змогли віднайти в редакторській статті під назвою: «Шлях колгоспів – єдино вірний шлях!», що була опублікована в 27 номері газети. Опускаючи радянську браваду щодо «...глибокої зацікавленості та бажанні селян» вступати до колгоспів, та «гордість селян-одноосібників своїм рішенням переступити пороги старого одноосібного життя» зупинимось на фактичних даних.

Зі статті нам стає відомо, що на початок серпня 1946 року в Татарбунарському районі було лише 7 колгоспів: ім. Тимошенка (с. Нерушай, 56 селянських господарств), ім. Сталіна (Кочковате, 19 господарств), ім. 23 річниці Робітничо-селянської Червоної Армії (Білолісся, 130 господарств), ім. XVIII партійного з'їзду (Струмок, 60 господарств), ім. Димитрова (Дмитрівка, 38 господарств), ім. 1 Травня (Глибоке, 41 господарство), «Шлях до комунізму» (Спаське, 44 господарства). Решта (14 населених пунктів) залишалися звичайними сільськими радами (Знамя советов. 1946. № 28).

За два літніх місяці було утворено ще 4 нові колгоспи: «8 Березня» (с. Трапівка), ім. Хрушова (с. Борисівка, 46 господарств), ім. Жданова (Дмитрівка, 26 господарств), «Татарбунарського повстання» (Татарбунари, 40 господарств) та створені ініціативні групи в селах Баштанівка, Шагани. В статті подано фактично дві протилежні тези: з одного боку «потік заяв не зупиняється ні на хвилину; селяни обрали вірний шлях і спокійні за своє майбутнє», а з іншого «...ми маємо факти, що колгоспи довго «розкачуються» й не приступають до роботи» (Знамя советов. 1946. № 27). В статті, присвяченій другій річниці звільнення Ізмаїльщини зазначається, що «... тепер у нас 15 колгоспів» (Знамя советов. 1946. № 29).

Деякі місцеві керівники так бажали продемонструвати свою лояльність і відданість комуністичній справі, що утворювали по декілька колгоспів в одному селі. Як приклад, село Дмитрівка, на території якого до кінця літа 1946 р. існувало вже 3 (три!) колгоспи (Знамя советов. 1946. № 27). Цікаво, що в наступному випуску газети цифра кількості колгоспів знову змінюється «...тепер у нас не три, а 17 колгоспів зустрічають другу річницю звільнення Ізмаїльщини». Ну а далі по тексту вже традиційні комуністичні гасла та висновки: «*Тяжіння* до ведення колективного господарства, до об'єднання в сільськогосподарські артілі дуже велике й цей факт є тріумфом соціалізму в свідомості трудящих селян нашого району» (Знамя советов. 1946. № 30). Особливо фальшиво звучить слово «тяжіння», бо всім добре відомо, що для більшості селянських родин вступ до колгоспів мав вимушено-примусовий характер. Тим більше, що всі ці «перемоги» та «здобутки» на шляху будівництва колгоспів були значно завищені та сфальшовані.

У відповідності до офіційних даних, що зберігаються в КУ «Ізмаїльський архів» на 1 липня 1946 року в Татарбунарському районі мешкало 36 919 осіб, які тримали 10 098 господарств (дворів). З цієї кількості до складу колгоспів на середину літа 1946 року увійшло 1 244 особи або лише 3,4% від загальної кількості населення району. А з понад

**Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного
університету. Серія: Історичні науки. Випуск 50.**

10 тис. селянських господарств лише 371 об'єднались в сільськогосподарські артiлі (КУІА. Ф. Р-424. Оп.1. Спр. 875: 221).

Ситуацію по сільських радах відображено в *Таблиці 2 (складено автором на підставі архівних та газетних матеріалів)*, аналіз якої дозволяє зробити висновки, що 50 відсотків сільських рад Татарбунарського району на 1 липня 1946 року взагалі не мали сільськогосподарських артiлей або колгоспів, а кількість селян-одноосібників значно перевищувала кількість селян, що об'єднали свої господарства в колгоспи.

Таблиця 2

**Хід колективізації в Татарбунарському районі
(на 01.07.1946 р.)**

		колгоспників	одноосібників	інші групи
1	Базар'янська сільська рада	--	84	291
2	Баштанівська сільська рада	--	1 211	5
3	Білоліська сільська рада	105	4 478	43
4	Борисівська сільська рада	--	1 670	17
5	Глибоківська сільська рада	254	1 368	--
6	Дмитрівська сільська рада	356	4 569	14
7	Жовтоярівська сільська рада	--	2 239	21
8	Зарічанська сільська рада	--	365	119
9	Кочковатська сільська рада	97	956	18
10	Лиманська сільська рада	68	3 440	74
11	Нерушайська сільська рада	256	2 703	127
12	Миколаївська сільська рада	74	1 932	31
13	Новоселицька сільська рада	--	188	28
14	Приморська сільська рада	--	2 651	50
15	Спаська сільська рада	88	1 544	6
16	Струмокська сільська рада	177	2 609	49
17	Татарбунарська сільська рада	--	5 718	784
18	Трапівська сільська рада	--	1 730	15
19	Тузлівська сільська рада	107	3 276	1 023
20	Широківська сільська рада	--	2 841	41

Процес створення колгоспів у нещодавно приєднаних регіонах України відбувався складно, з цілою низкою порушень та проблем. Про це свідчить Постанова Ради Міністрів СРСР та Центрального комітету ВКП(б) від 19.09.1946 р. «Про заходи щодо ліквідації порушень Статуту сільськогосподарської артiлі в колгоспах», в якій зазначено, що «... виявлено ряд серйозних порушень статуту сільськогосподарської артiлі, ... а саме: розкрадання колгоспних земель, розбазарювання колгоспної власності, неправильне нарахування трудоднів, зловживання з боку районних та партійно-радянських працівників, порушення демократичних засад управління артiллю тощо» (*опубліковано в № 34, від 28.09.1946 – авт.*). За існуючою традицією, рішення вищих органів моментально виносилися на обговорення на місцях. Буквально наступного дня відбулося засідання Ізмаїльського облвиконкому, де було прийнято рішення «Про порушення статутів сільськогосподарських артiлей», в якому визнавалася незадовільною робота районних органів влади по утворенню колгоспів. В постанові зазначалося: «В наслідок поганого контролю та керівництва повсякденною роботою колгоспів, їх ростом та організаційним укріпленням ... допущено факти класової недбалості...; несвоєчасно проводилась реєстрація статутів...; питання вступу до колгоспів приймали неправомочні

**Scientific Bulletin of the Izmil State University of Humanities.
Section Historical Sciences. Issue 50**

зібрання...; безвідповідальне оформлення селян в колгоспи – заяви румунською мовою... тощо» (КУІА. Ф. Р-441. Оп.1. Спр. 16: 23). Рішення облвиконкому було суворим – кілька партійних керівників були зняті з посад, частина отримали виговори. Окрім цього були встановлені вкрай стислі терміни на ліквідацію прорахунків у справі колективізації в регіоні. Тому, цілком зрозуміло, що місцеві комуністи та державні службовці навипередки почали «покрощувати ситуацію» та створювати нові колгоспи.

Однак бажання комуністів прозвітувати про нові колгоспи не співпадало з бажанням селян віддавати свою землю. Виходячи з матеріалів газети осінь і зима 1946 – 1947 рр. не принесла бажаних результатів у колгоспному будівництві в регіоні: інформація про нові колгоспи не часто зустрічалася на сторінках газети (Знамя советов. 1946. № 41. № 44. 1947. № 6. № 15). Архівні дані також підтверджують цю тенденцію. З 36 844 чоловік, що мешкали в Татарбунарському районі на 1 грудня 1946 р. в колгоспах було 1 920 осіб або 5,2% (КУІА. Ф. Р-424. Оп. 1. Спр. 875: 353).

У 1947 році створення колгоспів у Татарбунарському районі продовжувало нарощуватися. На весну цього року в районі було вже 26 колгоспів (див. Таблиця 3, складено автором на підставі архівних та газетних матеріалів).

Таблиця 3

**Колгоспи Татарбунарського району
(березень 1947 року)**

№	Назва колгоспу	Населений пункт	Голова колгоспу
1	ім. Шевченка	Зарічне	Х. Симонов
2	Новий шлях	Білолісся	А. Гросул
3	ім. 28 Червня	Спаська	М. Платонов
4	Червона Зірка	Базарьянка	А. Гончаренко
5	Шлях до комунізму	Спаська	В. Платонов
6	ім. Димитрова	Дмитрівка	Я. Гроздєв
7	ім. Сталіна	Кочковате	В. Бондаренко
8	ім. 8 Березня	Трапівка	С. Романенко
9	ім. Татарбунарського повстання	Татарбунари	М. Сирота
10	ім. 1 Травня	Глибоке	Є. Петков
11	ім. Тимошенка	Нерушай	Г. Фостик
12	ім. 5 Грудня	Татарбунари	Т. Бурлака
13	ім. Хрущова	Борисівка	Н. Лозаренко
14	ім. IV п'ятирічки	Струмок	Н. Тимошенко
15	ім. 23-ї річниці РСЧА	Білолісся	А. Череватий
16	ім. Леніна	Дмитрівка	С. Янчев
17	ім. Хрущова	Нерушай	С. Кошельник
18	ім. Будьоного	Ново-Селиця	Б. Унгурян
19	ім. Кірова	Баштанівка	П. Чабан
20	Перемога	Трихатки	М. Баронжа
21	ім. XVIII партійного з'їзду	Струмок	К. Сукманський
22	ім. Молотова	Лиманське	Ф. Ведута
23	ім. Ворошилова	Приморське	П. Робу
24	ім. Калініна	Жовтий Яр	П. Руссєв
25	Більшовик	Нерушай	Ю. Нігулиця
26	ім. Жданова	Дмитрівка	В. Гайдаржи

Цікаво, що навесні 1947 року в районі ще існували одноосібні господарства, при чому, вони були в кожному (!!!) населеному пункті досліджуемого регіону. Іншими

**Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного
університету. Серія: Історичні науки. Випуск 50.**

словами ні про яку «суцільну колективізацію» або про повну «перемогу колгоспного устрою» в регіоні не могло бути й мови. В цілому, процес колективізації в районі завершився в січні 1949 року, коли в колгоспи вступило вже майже 80% населення (КУІА. Ф. Р-424. Оп.1. Спр. 875: 907), хоча решта все що залишали за собою статус одноосібних господарств. Однак це не завадило місцевим партійним та радянським керівникам звітувати про здійснення «суцільної колективізації» в краї.

Основні **висновки**, до яких дійшла авторка при аналізі матеріалів газети. По-перше, в першій половині 1946 р. колективізація в Татарбунарському районі проходила дуже повільно: до середини року існувало лише 7 колгоспів. По-друге, прискорення темпів колективізації відбулося з другої половини 1946 року, коли влада адміністративно-силовими методами фактично змушувала селян вступати до колгоспів. При тому що на сторінках газет все це подавалося, як добровільне рішення селян-одноосібників. По-третє, до кінця 1947 року колективізацію в Придунав'ї завершено не було – ще понад 20% селянських господарств (у Татарбунарському районі) залишалися одноосібними. По-четверте, газета «Знамя Советов» чітко виконувала завдання «рупору» комуністичної влади: практична відсутність критичних матеріалів, жодних згадок про голод та складнощі колективізації, більшість опублікованих матеріалів в дусі «ура-патріотизму». По-п'яте, в матеріалах газети було знайдено відомості, які не відповідали офіційній статистиці, тому в статті для підтвердження або спростування інформації було використано архівні матеріали.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Василенко С.М. (2015). Повоєнні репресії проти селян України (1944–1953). *Історичний архів. Наукові студії: Зб. наук. пр.* Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили. Вип. 15. С. 22-28.

Градинар Г.І. (2020). Проведення насильницької колективізації на території Півдня Одещини (1944-1948 рр.). *Історія, археологія, бібліотечна та архівна справи: актуальні проблеми науки та освіти.* Кропивницький. С. 82-85.

Знамя советов. 1946. № 22.

Знамя советов. 1946. № 23.

Знамя советов. 1946. № 24.

Знамя советов. 1946. № 27.

Знамя советов. 1946. № 28.

Знамя советов. 1946. № 29.

Знамя советов. 1946. № 30.

Знамя советов. 1946. № 34.

Знамя советов. 1946. № 41.

Знамя советов. 1946. № 44.

Знамя советов. 1947. № 6.

Знамя советов. 1947. № 15.

Комунальна установа «Ізмаїльський архів» (далі КУІА). Ф. Р-424. Оп.1. Спр. 1.

КУІА. Ф. Р-424. Оп.1. Спр. 875.

КУІА. Ф. Р-441, Оп.1. Спр. 16.

КУІА. Ф. Р-470. Оп.1. Спр. 2.

Романюк І.М. (2004). Соціально-економічне та культурне становище сільських населених пунктів українського Подунав'я в 1940-х - на початку 1950-х рр. *Український селянин.* С. 290-292. <https://irbis-nbuv.gov.ua>

Scientific Bulletin of the Izmil State University of Humanities.
Section Historical Sciences. Issue 50

Сытник М.К. (1976). Коллективизация сельского хозяйства и формирование класса колхозного крестьянства в Молдавии. Кишинев.

Татарко І.І. (2015). Соціально-економічний та культурно-освітній розвиток болгарського населення Ізмаїльської області УРСР та півдня МРСР у 1944-1954 рр. *Гілея: Науковий вісник*. № 101. С. 80-84.

Хаджирадєва В.П. (2004). Аграрні перетворення в Бессарабії в 1940-1941 рр. *Український селянин*. Вип. 8. С. 284-286.

Циганенко Л.Ф. (2020). Коллективизация в Придунавье (1940-1941, 1946-1947): этапы, методы реализации, последствия. *Perspectivale și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*. Кагул. С. 277-284. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/116606

REFERENCES

Hradynar H.I. (2020). Provedennia nasylnytskoi kolektyvizatsii na terytorii Pivdnia Odeshchyny (1944-1948 rr.) [Conducting violent collectivization on the territory of the South of Odessa (1944-1948)]. *Istoriia, arkeolohiia, bibliotekna ta arkhivna spravy: aktualni problemy nauky ta osvity* [History, archeology, library and archival affairs: current issues of science and education]. Kropyvnytskyi. P. 82-85. [in Ukrainian].

Komunalna ustanova «Izmailskyi arkhiv» (dali KUIA). F. R-424. Op.1. Spr. 1.

KUIA. F. R-424. Op.1. Spr. 875.

KUIA. F. R-441, Op.1. Spr. 16.

KUIA. F. R-470. Op.1. Spr. 2.

Romaniuk I.M. (2004). Sotsialno-ekonomichne ta kulturne stanovyshe silskykh naselennykh punktiv ukrainskoho Podunavia v 1940-kh – na pochatku 1950-kh rr. [Socio-economic and cultural situation of rural settlements of the Ukrainian Danube region in the 1940 s – early 1950 s.] *Ukrainskyi selianyn* [Ukrainian peasant]. P. 290-292. [in Ukrainian]. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua>

Sytnik M.K. (1976). Kollektivizatsiya sel'skogo khozyaystva i formirovanie klassa kolkhoznogo krest'yanstva v Moldavii [Collectivization of agriculture and the formation of the class of the collective farm peasantry in Moldavia]. Kishinev [Chisinau].

Tatarco I.I. (2015). Sotsialno-ekonomichni ta kulturno-osvitnii rozvytok bolharskoho naselennia Izmailskoi oblasti URSR ta pivdnia MRSR u 1944-1954 rr. [Social, economic and educational development of the Bulgarian population of the Izmil region of the USSR and of the South of the MRSD in 1944-1954]. *Hileia: Naukovyi visnyk* [Gileya: Scientific Bulletin]. № 101. P. 80-84. [in Ukrainian].

Tsyhanenko L.F. (2020). Kollektivizatsiya v Pridunav'ye (1940-1941, 1946-1947): etapy, metody realizatsii, posledstviya [Collectivization in the Danube region (1940-1941, 1946-1947): stages, implementation methods, effects]. *Perspectivale și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*. Кагул. P. 277-284. URL: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/116606

Khadzhyradieva V.P. (2004). Ahrarni peretvorennia v Bessarabii v 1940-1941 rr. [Agrarian transformations in Bessarabia in 1940-1941]. *Ukrainskyi selianyn* [Ukrainian peasant]. Vyp. 8. P. 284-286. [in Ukrainian].

Vasylenko S.M. (2015). Povoienni represii proty selian Ukrainy (1944–1953) [The research of post-war repressions against the peasantry of Ukraine (1944–1953)]. *Istorychnyi arkhiv. Naukovi studii: Zb. nauk. pr.* [Historical archive. Scientific studies: Coll. Science]. Mykolaiv: ChDU im. Petra Mohyly. [Mykolayiv Ave.: BSCU named after Petro Mohyla]. Vyp. 15. P. 22-28. [in Ukrainian].

Znamia sovetov. 1946. № 22.

**Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного
університету. Серія: Історичні науки. Випуск 50.**

Znamia sovetov. 1946. № 23.
Znamia sovetov. 1946. № 24.
Znamia sovetov. 1946. № 27.
Znamia sovetov. 1946. № 28.
Znamia sovetov. 1946. № 29.
Znamia sovetov. 1946. № 30.
Znamia sovetov. 1946. № 34.
Znamia sovetov. 1946. № 41.
Znamia sovetov. 1946. № 44.
Znamia sovetov. 1947. № 6.
Znamia sovetov. 1947. № 15.

АНОТАЦІЯ

До будівництва колгоспів на території українського Придунав'я радянська влада приступила практично відразу після приєднання краю до СРСР у 1940 році. За звітами органів радянської влади до початку радянсько-німецької війни в регіоні було організовано 215 колгоспів. Відновлення постраждалих в ході війни колективних селянських господарств та створення нових розпочалося наприкінці 1944 р., однак протягом кількох наступних років цей процес відбувався дуже повільно. Це можна пояснити з одного боку, труднощами періоду відбудови, коли всі сили було спрямовано на відновлення народного господарства після війни; а з другого боку, обережністю місцевих селян, які звикли до одноосібного ведення господарства та з насторогою ставилися до пропозицій нової (радянської) влади. До того ж голод 1946-1947 років найбільш болюче вдарив саме по території українського Придунав'я, що також додало обережності селянам в питаннях передачі власної землі до артіль. Лише починаючи з 1946 року комуністи розпочали більш-менш активну роботу по проведенню колективізації в регіоні. На підставі аналізу матеріалів газети «Знамя Советов», яка була органом Татарбунарського райкому комуністичної партії (більшовиків) України та Татарбунарської ради депутатів трудящих й видавалася з 1945 року, проаналізовано хід колективізації в районі, його відображення на шпальтах зазначеного видання. Основні висновки, до яких дійшла авторка при аналізі матеріалів газети. По-перше, в першій половині 1946 р. колективізація в Татарбунарському районі проходила дуже повільно: до середини року існувало лише 7 колгоспів. По-друге, прискорення темпів колективізації відбулося з другої половини 1946 року, коли влада адміністративно-силовими методами фактично змушувала селян до колгоспів. При тому що на сторінках газет все це подавалося, як добровільне рішення селян-одноосібників. По-третє, до кінця 1947 року колективізацію в Придунав'ї завершено не було – ще понад 20% селянських господарств (у Татарбунарському районі) залишалися одноосібними. По-четверте, газета «Знамя Советов» чітко виконувала завдання «рупору» комуністичної влади: практична відсутність критичних матеріалів, жодних згадок про голод та складнощі колективізації, більшість опублікованих матеріалів в дусі «ура-патріотизму». По-п'яте, в матеріалах газети було знайдено відомості, які не відповідають офіційній статистиці, тому в статті для підтвердження або спростування інформації було використано архівні матеріали.

Ключові слова: українське Придунав'я, Татарбунарський район, «Знамя Советов», колективізація, преса.